

Anatolij Kudrjavcev

Uspješno neobično jedrenje

Kad se, čak i iz stanovite vremenske odmaknutosti, razmišlja o ovogodišnjim dubrovačkim uprizorenjima dvaju djela prastaroga Mavra Vetranovića, ne može se odoljeti struji nekakvih gustih dodatnih primisli nalik iznimnomu kulturološkom uzbuđenju. Naime, dubrovačko Kazalište Marina Držića zaslužuje puno priznanje, čak i divljenje radi takvoga repertoarnog i dramaturškog odabira, odnosno scenskog učinka, podviga srodna pustolovini nekih novih Kolumba. Najprije *Suzana čista*, a zatim *Orfeo*, s razmakom od svega desetak dana - to je već ravno najmaštovitijem putovanju u gotovo nepoznato. I to danas, kad teatar uglavnom nastoji zaprepastiti građane i seljake svojim modernim eksibicionističkim grubostima i nonsensima za najšire tržište! Osim toga, Mavro Vetranović jedan je od najzanimljivijih dubrovačkih, odnosno hrvatskih pjesnika, premda bi njegova djela, usprkos dosadašnjim teoretskim predrasudama procjenjivača, pogotovu raskošni spjev *Remeta*, trebalo smatrati samim vrhom naše književnosti. Tko, zaboga, od naših današnjih srednjoškolaca išta zna o velikomu Mavru i o njegovim djelima? A da i ne govorimo o onim starijim, preostalim čitateljima.

Kazalište Marina Držića krenulo je, dakle, u neobično jedrenje Vetranovićevom *Suzanom čistom*, prema redateljskom postupku Ivice Bobani i uz dramaturšku podršku Mire Muhoberac, i doseglo je impozantne daljine. Zbilo se, naime, nešto čudno, možda čak i nepredviđeno. To Vetranovićevo, gotovo pola tisućljeća staro djelo pojavilo se na pozornici kao nekakva metaforična opomena današnjici koja je pobrkala dobro i zlo te izgubila gotovo sve etičke i estetske kriterije. Takvom misaonom ishodu kao da

su zajednički težili dramaturški učinak i redateljski koncept te neobične, naoko klasične predstave. Ostvaren je slikovit spoj mitskog i životnoga, a mitološka želja i legendarne strasti pretvorile su se u uvjerljiva tjelesna zbivanja i u neposredne fizičke prijetnje. U toj ostvorenoj koreodramskoj dinamičnosti javljale su se pretpostavke i primisli svih mogućih životnih obmana i iluzija.

Bila je to, međutim, predstava u kojoj se ipak neprestano vodila bitka između duboke osmišljenosti i karikaturalnih digresija, budući da je naše vrijeme postalo izrazito podrugljivo kad god se pojave znaci klasične iluzije koja vjeruje čovjeku. Čak se ni gluma nije uspjela izjasniti pristaje li na egzotična, simbolična lutanja ili se kani zaustavljeno pokoriti faktografskom mrtvilu, uz onaj lažni, prividno povlašteni odmak modernističkoga prizvuka. Ali scenografska pozornost, pod vlašću Vesne Režić, ostvarila je privid nekakve sveopće duhovnosti, nadahnuto spojivši imaginarno značenje Vrta zemaljskih užitaka s priloženim sjenama i svetima iz raja i iz pakla. Srodno tomu je i kostimografija Doris Kristić primijenila prividanja iz biblijskih daljina te ostvarila čipkastu raskoš tjelesnih oblika što se rasplinjuju u snovidjenja. Na koncu konca, glumački je sastav, usprkos svim dilemama, ipak pokazao poseban afinitet naspram tomu dubokom otisku prošloga i prema prastaraj riječi koja stiže iz pjesničke dubine svojega nastanka.

Kao da je svako od umiješanih glumaca nastojao otkriti neku svoju posebnu stazu izražajnosti i predočiti stanovitu osobnost koja bi se dala shvatiti i kao nešto svestremensko. Riječ je imala presudnu, sveodređujuću ulogu, ali ostvaren je i privid

nekačkova zbivanja čiji su oblici skriveni u zaprašenim knjigama mitske mašte. Promatrati i slušati tu predstavu značilo je proviriti iza višestoljetnih zavjesa i prodirati u svijet koji još uvijek zbori nekim uvjerljivim, impresivnim glasom. Ljudske sudbine tu više nemaju nikakav poseban, individualan značaj, već postaju povodi sveopćega razmišljanja. Kao da se ljudska zloba i pokvarenost okupljaju u vječnost i stječu nekakvu novu, metafizičku osudu, dok dobrota biva nagrađena besmrtnom slavom, a istodobno i promovirana u glupost. Dogodila se, eto, predstava koja svojim vanjskim ruhom funkcionira kao mitsko prikazanje, a ipak skriveno surađuje sa stvarnim i aktualnim, izazivajući osmijehe bogova odavno pretvorenih u sve nemoćnije ljude.

Taj je sustav primijenio sve adute i u desetak dana kasnijoj dubrovačkoj izvedbi Vetranovićeg *Orfea*. To se, u prvi mah, moglo shvatiti i doživjeti kao ishod nekakve lokalne romantične zanesenosti, koja se razbuktała onim prvim otvaranjem bogate škrinje dubrovačke književne baštine, posebice intimnim dodirima s Mavrom Vetranovićem. Doduše izostao je onaj univerzalni spoj, koji se osjetio posredstvom *Suzane čiste*, i cijeli je slučaj ostao čvrsto vezan uz mitske presudnosti. Nije se, dakle, uspjelo postići neposrednu vezu s vječnim kontekstom, niti se željelo primisliti dodirnuti sadašnjicu. Ali i *Orfej* je Vetranoviću poslužio kao klasična tema koja uzbuđljivo kroči stazom vječne, neuništive ljubavi i dodiruje Smrt kao sveopće načelo. Predstava podsjeća na danteovsko putovanje u duhovno podzemlje i na nekakav susret s pradavnim pjesničkim nadahnućem. Uostalom, oživljava i sam pjesnik i pretvara se u scensku osobnost koja neposredno tumači smisao te vizije. Sve postaje riječ, a zbivanje gotovo posve izostaje.

Osobe su tek prikaze koje sudjeluju u trenutačnim vizijama, tako da dramski naboj doslovce izostaje. Kao da, uopće, nije ni potreban. Jer od svega ostaje samo pjesma što se prenosi od usta do usta, poput zajedničkog plača nad vječnom patnjom i pokorom koje uzaludno pokušavaju dodirnuti obrise nade. Pa se nešto duboko ljudsko i veoma ganutljivo nadvija

nad tim izgovorenim riječima kojima osobe vjernički služe, pretvarajući se u nestvarne lutalice niz beskonačne predjele neke duhovnosti koja odavno iščezava, a, eto, još nije posve iščezla. Posebnu ulogu u tom rasplinjavanju nepotrebnih konkretnosti ima režija Ivica Boban, postupak koji tijela dovodi u stanje blisko snoviđenju.

Budući da se zadani scenski prostor odriče dimenzija i sile teže, sve što tu zbori i što se pomiče poprima obris halucinacije. Riječi postaju ptice selice koje lete u raznim pravcima, kao da više ne mare ni za kakav cilj. Šteta je, međutim, što publika u pretijesnoj dvorani Teatra Burse svojom neprimjerenom blizinom i nametljivom nazočnošću predstavi oduzima njezino apsolutno pravo na transcendentnost, onu za koju se nadahnuto zalaže scenografija Marina Gozze. Promatrač naprosto biva obuzet dojmom kako se približio nekom apstraktnom mjestu kojemu prijete nevidljivi paklenski izazovi i gdje se dimenzije međusobno glasno svadaju, podmuklo prodirući jedna u drugu. Dalo se osjetiti kako je ostvareno likovno ozračje u kojemu oblici paučinasto sugeriraju nekakvo obzorje prijetećih opasnosti iz raznih područja mašte, pred kojima duh ostaje bolešljivo nemoćan, spreman na nekakvo, čak i njemu nejasno pokajanje.

I kostimografija Doris Kristić značajno je pridonijela dojamu te diktature bestjelesnosti koja vazda titra kao da namjerava hitro iščeznuti, uz tihe, ali zapomažuće zvuke neodređljive glazbe. Poseban učinak ponovno je postigla gluma duboko uvedenih dubrovačkih scenskih umjetnika. Kao da nikomu među njima nije bilo ni na kraj pameti nekakvo posebno isticanje, nego ih je zanimala jedino zajednička obredna plovidba prema vremenskoj daljini, uz dirljivo plemenit govor lica i diskretne pokrete. Bili su to, naprosto, dusi i spodobе što izranjaju iz mitologije, prilikom toga putovanja prema besgraničnoj poetičnosti izvanzemaljskoga. Desile su se, eto, dvije čudne predstave koje su uspjele steći značenje neke neuobičajene proslave u čast pobjede duhovnoga nad materijalnim, dakle zbiljo se nešto suprotno od onoga što diktiraju današnji životni uvjeti.

INTRIGANTNO PROMIŠLJEN DIO SEZONE

“Zato je i izvedba tog Vetranovićeva djela u Dubrovniku po svemu izdvojen hrvatski kazališni kuriozum, ali i kulturološka činjenica obvezujućih povoda i sastavnica. Dramaturginja KMD-a Mira Muhoberac (u ovom slučaju i dramaturginja predstave), uz *Suzanu čistu*, nakanila je uskoro scenski valorizirati i njegov dramolet *Orfeo* također s redateljskim potpisom Ivice Boban koji bi se, usporedo sa *Suzanom čistom* na velikoj sceni, za prvih dana svibnja prikazivao na maloj sceni u Teatru Bursa. Dakle, intrigantno promišljen dio sezone koji se, sudeći po interesu publike, nudi kao po svemu zanimljiv teatarski povod koji angažira gotovo kompletan nevelik ansambl Kazališta Marina Držića, ali računa na dobitnu redateljsku kombinaciju dokazanog majstorstva Ivice Boban koja je svojim prinosima itekako “obojila” i neke druge dubrovačke teatarske uspješnice. [...]”

Davor Mojaš, “Dubrovački list”,
25. travnja 2001.

ČESTITKE NA HRABROSTI, ZNANJU
I UMIJEĆUVetranovićeva *Suzana čista*

“Autorska ekipa ovoga kazališnoga projekta, koja se okupila oko dramaturginje predstave Mire Muhoberac, koja je kao dramaturg Kazališta Marina Držića i stavila na repertoar intrigantnu dramu Mavra Vetranovića Čavčića, i redateljice Ivice Boban, pokazala je da je riječ o jednom od najboljih dramskih tekstova starije hrvatske književnosti nastalih prije Držića. [...] *Suzani čistoj* Mira Muhoberac i Ivice Boban pristupaju kroz jedan dramaturški okvir, odnosno prozor sastavljen od Vetranovićeve poezije na početku i kraju predstave te jednom relativizacijom sadržaja na sceni uvođenjem glumačke družine koja ih prikazuje. Taj okvir tijekom čitave predstave omogućuje da se uvijek kad se ukaže potreba može učiniti veći ili manji odmak od teksta,

bilo u linku bilo u duhovite ili čak ironijske naznake. Na taj način onaj dio Vetranovićeva teksta koji bi danas netko osjetio kao naivno - crno-bijelim postaje zabavan, a onaj drugi, koji se bavi korupcijom, mitom, nemoralnošću poglavara, pa i, vjerovali ili ne, funkcioniranjem pravne države, iznenaduje aktualnom ozbiljnošću. [...] Naravno da su joj u tome pomogli glumci: izvrstan Frane Perišin, koji je u predstavi i Mavro Vetranović i prorok Danio, te vrlo dobri Mirko Šatalić i Niko Kovač, koji tumače pohotne starce, rabije Izaka i Ilijakina, Jasna Jukić kao Suzana čista, ali i svi drugi, a na sceni je u ovoj predstavi veći dio glumačkoga ansambla dubrovačkoga kazališta. Vrlo dobra scenografija Vesne Režić, koja s nekoliko naznaka stvara atmosferu dubrovačkih renesansnih vrtova, te kostimi Doris Kristić - nisu samo dobri zbog svoje funkcionalnosti nego svojom likovnom čistoćom daju pravi okvir sadržajima na sceni.”

Jovica Popović, “Hrvatski radio”,
21. travnja 2001.

VETRANOVIĆEV ORFEO

“Vetranović je *Orfea* napisao do 1507. godine, vjerojatno na samom početku 16. stoljeća, 1501., pa se može reći da je od nastanka teksta do njegova prvoga scenskoga uprizorenja 30. travnja 2001. prošlo točno pola tisućljeća. *Orfeo* je dramska minijatura s elementima crkvenoga prikazanja i pastore, zasnovana na poznatom antičkom mitu o Orfeju. [...] U Vetranovića, zanimljivo, okreće se Euridika. Redateljica Ivica Boban i suradnička i glumačka ekipa čitavu su tu dramsku minijaturu uronili u ljubavnu poeziju samoga autora *Orfea*, ali i Džore Držića, Šiška Menčetića, Dinka Ranjine, Dominka Zlatarića, Ignjata Đurđevića, Maroja Mažibradića, Dživa Bunića Vučića, Nikše Ranjine i anonimnih autora *Ranjinina zbornika*. Dobra zamisao, jer se tu ipak, prije svega, radi o priči o nesretnoj ljubavi i svemu što ona donosi. *Orfeo* tako postaje neka vrsta dramatiziranoga recitala u kojem su i prostor i zbivanja radnje i likovi - dramske osobe potpuno stilizirani. Tako

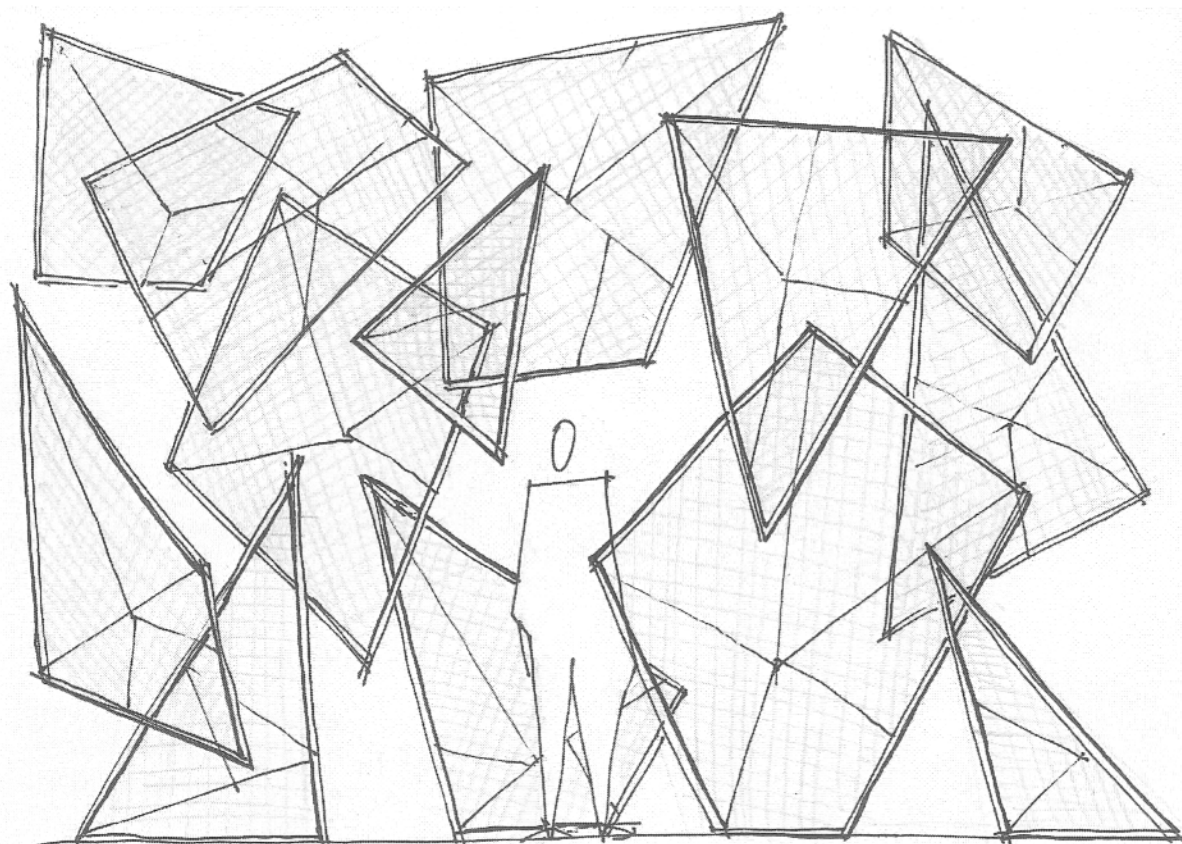
je otvoren ovom vremenu prihvatljiv poetski dramaturški prostor u kojem se prije svega ističe ljepota stiha i jezika Vetranovićeve, ali i drugih autora korištenih u predstavi. U tome velikoga udjela imaju glumci Hrvoje Sebastijan kao Orfeo, Glorija Šoletić kao Euridice, Niko Kovač kao Kralj pakljeni, Ivica Barišić kao Karon, Ivo Mrčela kao Duh pakljeni, ali i svi drugi: Dusi, Djevice iz luga, Duše (Izmira Brautović, Jasna Jukić, Darko Kavain, Nerma Kreso, Marijan Kocković, Igor Vuksanović), kao i Mavro Vetranović Frane Perišina. Tu su i vrlo dobri kostimi Doris Kistić i izvrsna scenografija Marina Gozde, koji uspijeva stvoriti potpuni scenski prostor za realizaciju vrlo složene dramaturgije ove predstave, što je djelo dramaturginje Mire

Muhoberac. Praizvedbu *Orfea* treba gledati kao sastavni dio jednoga velikoga i složenoga kazališnoga projekta izvrsne autorske ekipe koja je na čelu s dramaturginjom KMD-a i predstave Mirom Muhoberac i redateljicom Ivicom Boban u roku od deset dana dubrovačkoj publici prikazala dvije izvedbe Vetranovićevih djela: *Suzanu čistu* kao iznenađujuće aktualnu sliku vječne borbe dobra i zla u društvu i *Orfea* kao ljubavnu temu kojoj kao da dubrovački petrarkisti danas i ovdje vraćaju zaboravljenu vrijednost, značenje i snagu. Čestitke na hrabrosti, znanju i umijeću.”

Jovica Popović, “Hrvatski radio”,

1. svibnja 2001.

Scenografska skica Marina Gozde

M. Vetranović: ORFEO.